

УДК 658.012

Мілявський М. Ю.

МІСЦЕ КОРПОРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Система корпоративного контролю – це сукупність видів контролю фінансово-господарської діяльності підприємств з боку власників. Контроль за діяльністю підприємств здійснюється як ззовні, так і з середини. Зовнішній контроль поділяється на зовнішній нагляд (з боку зовнішніх інвесторів та державних органів корпоративного контролю) та зовнішній аудит.

До завдань зовнішнього нагляду належать: забезпечення надійності і раціональності господарських операцій, досягнення оптимальної пропорційності капіталів і резервування коштів достатніх для управління комерційними ризиками. Відомо, що стабільна економіка не може існувати виключно за допомогою ринкових важелів і, разом з ефективною політикою, нагляд є важливою умовою фінансової стабільності діяльності та розвитку підприємства. Основна мета нагляду – мінімізація ризику фінансових втрат власників і кредиторів, а також підтримка надійності підприємства [1].

Необхідність застосування активних впорядкованих дій обумовлена такими чинниками [2]:

1) особливим статусом корпорацій у суспільстві, адже вони «двічі» оперують суспільними грошима: з одного боку, при формуванні власного капіталу, а з іншого – при залученні ресурсів для створення субординованого капіталу;

2) роллю корпорацій у господарському житті суспільства, які активно впливають на формування загальної економічної кон'юнктури;

3) специфічним характером відносин між корпораціями як юридичними особами та їх власниками. За умов відсутності повної довіри останніх корпорація не в змозі відповідним чином виконувати покладені на неї функції щодо забезпечення ефективності функціонування та розвитку;

4) наявністю різноманітних ризиків, які потенційно спроможні у найкоротший термін вивести ринок із стану рівноваги;

5) можливістю лише на державному рівні забезпечити впровадження низки заходів щодо підтримки виконання норм корпоративного права.

В Україні таких умов до теперішнього часу не сформовано, тому ефективну систему корпоративного контролю ще належить створити. Підвищений інтерес до внутрішнього контролю в корпоративного секторі України сьогодні посилюється у зв'язку з численним банкрутством корпорацій [3]. З метою забезпечення надійності, законності, ефективності, а також безпеки господарських операцій та діяльності кожна корпорація повинна мати внутрішній механізм, який захищає від потенційних помилок, втрат та різноманітних порушень.

Проблеми організації корпоративного контролю розглянуто у роботах П. Камишанова, Г. Астапової, С. Богачова та інших дослідників. Проте, авторами не визначено основні відмінності корпоративного контролю від внутрішнього аудиту та зовнішнього нагляду.

Метою статті є визначення сутності та необхідності створення системи корпоративного контролю шляхом відзначення її ролі у корпоративному управлінні підприємствами.

Задачі:

- характеристика видів корпоративного контролю;
- визначення відмінностей корпоративного контролю від внутрішнього аудиту;
- обґрунтування взаємозв'язку між внутрішнім контролем та зовнішнім наглядом.

Методи дослідження: аналіз та синтез, системний аналіз, логічне узагальнення результатів, експертні оцінки.

Система ефективного внутрішнього контролю – це важлива складова управління корпорацією, яка є основою її безперебійного функціонування. Дієві заходи внутрішнього контролю сприяють виконанню головних задач корпорації, досягнення нею стратегічних та тактичних цілей. Така система спонукає працівників корпорації дотримуватися чинного законодавства та нормативних актів, а також розробленої виробничо-збутової політики, планів, внутрішніх правил та процедур, вчасно виявляти та знижувати ризик непередбачених витрат чи втрати ділової репутації.

Саме цю роль виконує внутрішній корпоративний контроль у вигляді акціонерного (пайового), внутрішньо-технологічного контролю та внутрішнього аудиту.

Внутрішній контроль корпорації здійснюють: а) спостережна рада; б) ревізійна комісія; в) правління (Рада директорів); г) функціональні підрозділи; д) служба внутрішнього аудиту.

Акціонери (або пайовики) здійснюють прямий контроль за діяльністю корпорації шляхом отримання необхідної інформації від його керівництва про результати діяльності за звітний період.

Органами корпоративного контролю виступають спостережна рада і ревізійна комісія.

В розвинених країнах функції контролюючого органу корпорації виконує також рада директорів, функції якої за змістом аналогічні функціям спостережної ради. Залежно від ділової активності і ступеня впливу на господарське управління ради директорів бувають трьох видів:

1. «сторожовий пес». Ця рада здійснює контроль за діяльністю корпорації у всіх сферах через створення механізмів контролю по безлічі питань на регулярній основі з малим або великим ступенем деталізації.

2. «опікун». Ця рада діє в ролі довіреної особи – охоронця власності, несе відповідальність за результати фінансово-господарської діяльності і досягнення економічного ефекту.

3. «пілот». Ця рада була заснована на принципі управлінської свободи і абсолютної невідповідності [2].

Внутрішньо-технологічний контроль – це сукупність процедур, що забезпечують дотримання корпорацією положень внутрішніх і зовнішніх нормативних актів при здійсненні господарських операцій та достовірність і повноту інформації. Він поділяється на бухгалтерський, адміністративний, фінансовий, правовий та контроль за видами діяльності.

Бухгалтерський контроль – це сукупність процедур, що забезпечують збереження активів корпорації та достовірність звітності, що складається службою бухгалтерського обліку на основі даних, отриманих від функціональних підрозділів. Такий контроль включає в себе:

1) заходи щодо забезпечення безпомилкового відображення господарських операцій відповідно до їх економічної сутності;

2) продуктивність системи документообігу;

3) наявність операційних процедур, елементами яких є: а) опис операцій; встановлення відповідальності осіб, які їх здійснюють, б) розподіл обов'язків між виконавцями в процесі проведення господарських операцій, в) ухвала, запис та контроль за здійсненням господарських операцій, г) внутрішні перевірки до моменту виконання господарських операцій системою автоматизованого контролю тощо.

4) Бухгалтерський контроль може бути первинним та подальшим. Порядок проведення первинного та подальшого контролю визначається службою бухгалтерського обліку самостійно, тобто корпорація встановлює перелік операцій, які вимагають додаткового контролю, визначає обсяг та частину перевірок окремих ділянок роботи працівників бухгалтерської служби, порядок здійснення логічного та арифметичного контролю за достовірністю звітності.

Адміністративний контроль – це сукупність процедур, які дозволяють визначити законність здійснюваних операцій, ступінь виконання стратегічних і поточних планів, ефективність залучення і використання ресурсів. Його мета – забезпечення відповідної стандартизації внутрішніх господарських процесів, координація дій підрозділів, проведення комплексного аналізу результативності господарської діяльності корпорації. Адміністративний контроль дозволяє виявляти ризики і вжити ефективних заходів щодо їх мінімізації. До системи адміністративного контролю належать:

- а) методи закріплення повноважень та обов'язків;
- б) методи контролю, що застосовує керівництво для проведення моніторингу результатів роботи;
- в) принципи та практика у сфері трудових ресурсів.

Таким чином, структура адміністративного контролю складається з організаційної схеми та всіх ухвалених керівництвом корпорації принципів і процедур.

Фінансовий контроль – це певна форма спостереження за формуванням, розподілом і використанням ресурсів усіма підрозділами корпорації. Він спрямований на перевірку дотримання встановлених лімітів, правильності і доцільності дій керівників усіх рівнів і органів управління, оцінку ризиків та фінансового стану корпорації. Фактично – це комплекс заходів щодо ефективного управління ліквідністю, доходами і витратами. Побудова ефективної системи фінансового контролю впливає на фінансову стійкість корпорації та дозволяє удосконалювати систему корпоративного управління.

Сферою правового контролю є експертні оцінки договірних відносин щодо здійснених корпорацією угод і господарських операцій, перевірка правомірності формування капіталу, обґрунтованості розподілу прибутку тощо.

Контроль за видами діяльності передбачає об'єктивне обстеження і всебічний аналіз типів корпоративного бізнесу та видів діяльності з метою підвищення їх ефективності.

Кожний вид діяльності представлений сукупністю певних господарських операцій, отже контроль за видами діяльності повинен проводитися у процесі підготовки та здійснення усіх операцій, що здійснює корпорація. Його можуть здійснювати безпосередньо виконавці або спеціально призначені спеціалісти корпорації.

ВИСНОВКИ

Теоретичні дослідження процесу корпоративного контролю здійснюються в умовах відсутності в національному законодавстві чіткого тлумачення даного поняття. Внутрішній корпоративний контроль – це поточний контроль за здійсненням економічної політики і якістю управління корпорацією, необхідний для недопущення втрати ресурсів, локалізації недоліків, своєчасного попередження фінансових труднощів, саме факторів, котрі створюють умови для подальшого корпоративного захоплення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Астапова Г. В. *Організаційно-економічний механізм корпоративного управління підприємствами на основі права трудової власності* : монографія / Г. В. Астапова. – Київ : НАУ, 2006. – 248 с.
2. Астапова Г. В. *Корпоративное управление и корпоративные финансы в условиях трансформационной экономики* : монографія / Г. В. Астапова. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2004. – 191 с.
3. Босак А. О. *Проблеми розвитку корпорацій в Україні та інформаційне забезпечення їх розв'язання* / А. О. Босак, Л. І. Чернобай // *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»* : «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2005. – № 527. – С. 98–103. (Особистий внесок автора: розроблено заходи щодо покращення інформаційного забезпечення зовнішніх комунікацій корпорацій.)
4. Богачев С. В. *Фондовые методы развития промышленных корпораций: вопросы теории и практики* : монографія / С. В. Богачев ; НАН Украины. – Донецк : Институт экономики промышленности, 2002. – 294 с.

Стаття надійшла до редакції 23.05.2012 р.